

SĄD NAJWYŻSZY

Rzeczypospolitej Polskiej

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

Prof. dr hab. Małgorzata Gersdorf

Warszawa, dnia 23 czerwca 2017 r.

„Eliminowanie zaległości i opóźnień w polskich sądach”

Pierwsze pytanie, jakie się rodzi, to pytanie, ile ma w takim razie trwać rozstrzyganie sprawy? Czy możemy stosować w tym przypadku proste kryterium ilościowe?

Odpowiedzi takich, jak sądzę, próżno szukać. Polski ustawodawca uznaje, że dochodzi do przewlekłości, gdy postępowanie sądowe trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych sprawy (art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki).

Widać wyraźnie, że prawodawca ucieka – i słusznie – od kryteriów ilościowych na rzecz jakościowych. Ilekroć bowiem zmierza do wyeliminowania opóźnień w rozpoznawaniu spraw, bardzo często dodaje, że chodzi o opóźnienia nieuzasadnione lub nieusprawiedliwione. Np. art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje każdemu prawo do rozpoznania jego sprawy właśnie bez nieuzasadnionej zwłoki. Podobne ujęcie, choć od strony pozytywnej, wynika z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, gdzie mówi się o rozpoznaniu sprawy „w rozsądnym terminie”.

Najważniejsze okazuje się zatem nie tyle zdefiniowanie samej zaległości, ile poszukiwanie przyczyn, dla których postępowania trwają tyle, ile trwają.

Znane są kryteria, w świetle których Europejski Trybunał Praw Człowieka ocenia, czy doszło do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie (cytowany już art. 6 Konwencji rzymskiej). Należą do nich złożoność sprawy, postępowanie samego skarżącego i właściwych organów oraz znaczenie przedmiotu postępowania dla skarżącego.

Przyczyn powstawania zaległości i metod przeciwdziałania trzeba poszukiwać wśród czynników o charakterze ogólnym. Dla prawnika będzie to przede wszystkim całokształt państwowego (i nie tylko) ustawodawstwa.

Po pierwsze, to ustawodawstwo kształtuje wymiar sprawiedliwości w jego elementach organizacyjnym i proceduralnym. Po drugie, czym należy się zająć w pierwszej kolejności, całe pozostałe prawodawstwo wpływa w ogromnej mierze na działanie sądów.

Niezwycie istotne pozostają także decyzje o zakresie jurysdykcji sądów oraz zakres regulacji rozumiany jako potencjalna liczba podmiotów, na które będzie ona oddziaływać.

Ustawodawca często nie chce dostrzegać skutków zwiększania zadań sądownictwa na jego sprawność. Politycy lubią natomiast obwiniać wymiar sprawiedliwości o przewlekłość czy opieszałość, które stanowią przede wszystkim skutek ich własnych zaniedbań. To przecież od polityków zależy decydowanie o organizacji wymiaru sprawiedliwości, a zatem o adekwatnej do tych potrzeb liczby sędziów, innych pracowników, wyposażenia ale także treści procedur.

Niech za przykład, jak zaniechania w nowelizowaniu procedur wpływają na pracę sądu najwyższego ponownie posłużą polskie rozwiązania określające dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach cywilnych. Ustalone w 2005 r. wartości przedmiotu zaskarżenia, ograniczające dostęp drobniejszych spraw do Sądu Najwyższego, pozostają do dziś na tym samym poziomie, mimo upływu lat i zmiany wartości pieniądza. Wypada zadać sobie pytanie, czy takie zwiększenie obciążeń sądu najwyższego pozostaje naprawdę potrzebne?

Dopiero na tle tak zarysowanych czynników ogólnych można wrócić do czynników indywidualnych, wynikających z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Podsumowując, istnieje duży wpływ czynników niezależnych od wymiaru sprawiedliwości w powstawaniu opóźnień i zaległości. Nie zwalnia to oczywiście sądów, w tym sądów najwyższych, z dbania o należyty tok spraw i przeciwdziałanie opóźnieniom we własnym zakresie. Mamy jednak prawo oczekiwać, że pozostałe władze – z władzą ustawodawczą na czele – uwzględnią te argumentację i będą współpracowały z władzą sądowniczą w jak najlepszym kształtowaniu zasad jej działalności.